

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XX: 2022

Grudziądz, dnia 23.02.2022 r.

Nr 7 (731)

1275. spotkanie

dr Jerzy Krzys

CZWARTY GENERAL SPOCZYWA W GRUDZIĄDZKIEJ ZIEMI

Badacze przeszłości Grudziądza ustalili i potwierdzają to od lat, że w grudziądzkiej ziemi zostali pochowani i mają także swoje groby jeden pruski marszałek polny i trzech polskich generałów II Rzeczypospolitej. Wymieńmy ich nazwiska i ostatnie funkcje wojskowe:

GRÓB Z ZABORU PRUSKIEGO Z 1811 ROKU

Feldmarszałek Wilhelm de Courbière

Jedynym generałem z armii pruskiej, mianowanym następnie na stopień feldmarszałka, a pochowanym w centrum cytadeli, był Wilhelm COURBIÈRE (Guillaume Rene baron l'Homme de Courbière), urodzony 25 II 1733 r. w m. Maastrich w Holandii, a zmarły w Grudziądzu 23 VII 1811 r. Pochodził z francuskiej rodziny hugenockich emigrantów, wyznających kalwinizm. Służył wiele lat w wojsku pruskim. W którym był w 1807 r. komendantem twierdzy grudziądzkiej w czasie blokady i oblężenia przez korpus napoleońskiej Wielkiej Armii. Cytadela ta, jak wiemy, pozostała wówczas niezdobyta. Po

zawarciu pokoju tylżyckiego awansował i pozostał nadal komendantem tej rozbudowywanej jeszcze warowni do końca życia. Zmarł w wieku 78 lat. Grób Jego znajduje się na majdanie 3. bastionu i tam miejsce grobu jest pokazywane zwiedzającym cytadelę. Zdj. 1/1 i 1/2.

GROBY GENAŁÓW II RZECZYPOSPOLITEJ

Na mocy traktatu wersalskiego z 1919 roku, kończącego I wojnę światową, Grudziądz miał należeć do Polski. Jego rewindykację powierzono Grupie Operacyjnej Frontu Pomorskiego pod rozkazami gen. dyw. Stanisława Napoleona Ursyn

**Gen. dyw. Stanisław Napoleon
Ursyn-Pruszyński**

Grób. gen. dyw. Stanisława Pruszyńskiego

PRUSZYŃSKIEGO (ur. 8 IX 1857 r. w Paryżu – zm. 2 XI 1929 r. w Grudziądzu), wywodzącego się z armii austriackiej (gdzie był Feldmarschallleutnantem = gen. por.). Po akceptacji pokoju wersalskiego, wkroczył On na czele powierzonej błękitnej Grupy do Grudziądza w czasie uroczystości włączenia miasta do Polski. Cieszył się niezwykłą sympatią grudziądzan. A kiedy w dniu 1 IV 1921 r. przeszedł w stan spoczynku (w wieku 64 lat), zamieszkał w Grudziądzu na stałe w domu przy ul. Mickiewicza 18 i to przez przeszło osiem lat. Zapraszany był na wszystkie uroczystości w mieście jako gość nr 1. Gdy umarł, został uroczystie pochowany na Górnym Starym Cmentarzu parafii św. Stanisława b-pa. Zdj. 2/1 i 2/2.

Przez wiele lat był związany ściśle z garnizonem grudziądzkim gen. dyw. Stefan KASPRZYCKI de Castenodolo (ur. 25 XII 1870 r. w Czerniowcach nad Prutem w północnej części Bukowiny – a zm. 26 XI 1936 r. na kuracji w Otwocku). Wywodził się z kawalerii austriackiej. Od 15 VIII 1920 r. był komendantem grudziądzkiej Centralnej Szkoły Jazdy, przemianowanej potem na Centralną Szkołę Jazdy, a następnie jeszcze w 1925 r. na Obóz Szkolny Kawalerii. Przyczynił się waleśnie do rozwoju tych uczelni wojskowych przez siedem lat dowodzenia nimi. Po przejściu w stan spoczynku z dniem 30 IX 1927 r. pozostał w Grudziądzu, mieszkając stale w kamienicy przy ul. St. Staszica nr 1. Na emeryturze przez 9 lat brał czynny udział w życiu miasta i Centrum Wyszkożenia Kawalerii (słynnego CWK), tak przemianowanym jeszcze raz z dniem 1 VI 1928 r. z Obozu Szkolnego Kawa

Gen. dyw. Stanisław Castenodolo Kasprzycki

Grób gen. St. Kasprzyckiego

lerii. Zgodnie z wolą General został pochowany po śmierci w Grudziądzu na Górnym Cmentarzu Garnizonowym obok grobu gen. dyw. St. Pruszyńskiego. Zdj. 3/1 i 3/2.

Trzecim generałem Wojska Polskiego spoczywającym w Grudziądzu, ale w nekropolii farnej bazyliki św. Mikołaja, jest gen. bryg. Franciszek Antoni ZIELIŃSKI (ur. w zdrojowisku Hajsyn, koło Winnicy na Podolu – zm. w Grudziądzu

Gen. bryg. Franciszek Antoni Zieliński

**Grób gen. Franciszka Antoniego Zielińskiego.
Cmentarz parafii św. Mikołaja w Grudziądzu.
Sektor 33 rząd 11 miejsce 30.**

12 grudnia 1954 r., który po śmierci w grudziądzkim szpitalu został pochowany na tym cmentarzu. Służył zaraz od Odzyskania Niepodległości w Wojsku Polskim, a po awansie od 1 VI 1919 r. już jako generał podporucznik. W latach 1922-1924

pełnił funkcję dowódcy 4. Dywizji Piechoty w Toruniu, a potem przez dwa lata z-cy dowódcy Okręgu Korpusu nr II w Lublinie. Z dniem 31 maja 1927 r. został przeniesiony do rezerwy i zamieszkał z rodziną w Robakowie gmina Stolno, powiat Chełmno w wykupionym folwarku z dworkiem. Zmarł w szpitalu grudziądzkim i tutaj został pochowany na cmentarzu farnym w grobie sektor 33, rząd 11, m.30., który to grób przez wiele lat pozostawał zapomniany. Zdj. 4/1 i 4/2.

Dzięki ostatniemu wydawnictwu muzealnego historyka Mariusza Żebrowskiego pt.: „Żyją póki pamiętamy: cmentarze wojenne i wojskowe w Grudziądzu”, Grudziądz 2021, dowiadujemy się, że na jednym z grudziądzkich cmentarzy wojskowych (chyba Cmentarzu Garnizonowym) pochowano jeszcze CZWARTEGO

Plk Władysław Chelchowski w 1917 r.

Gdzieś tutaj spoczywa śp. gen. bryg. Władysław Chelchowski. Grób Jego nie został zidentyfikowany

GENERALA WP, a to gen. bryg. Władysława CHEŁCHOWSKIEGO. Pozostawał On w całkowitym zapomnieniu, choć miał ciekawe życie (ur. 29 XI 1864 r. w majątku Fortuna w miejscowości Wierchniedzwińsk nad rzeką Dryszą w guberni witebskiej na Białorusi. Rodzicami Jego byli Kazimierz i Helena z domu Targońska. Ukończył następnie wykształcenie w korpusie kadetów w Połocku ze stopniem podporucznika w 1883 roku, mając 21 lat. Służył w wojsku Imperium Rosyjskiego długo na dalekim Wschodzie. Walczył w wojnie rosyjsko-chińskiej 1900-1905 o Mandżurię, w wojnie rosyjsko-japońskiej 1904-1905, oraz następnie w I wojnie światowej już jako pułkownik (na zdjęciu), którym był od 1910 roku. 15 VIII 1919 r. został formalnie przyjęty do Wojska Polskiego (po 7 miesiącach służby w Głównym Kwatermistrzostwie) i był dowódcą wielu etapów powiatowych 3. Armii. 11 kwietnia 1921 r. otrzymał przeniesienie na stanowisko dowódcy powiatu etapowego Dżisna z jednoczesnym przydziałem ewidencyjnym do 72. Pułku Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej. Ale już 1 X 1921 r. został przeniesiony w stan spoczynku. Zwolnienie to osłodził awans na generała brygady z 26 X tegoż roku. Długo nie nacieszył się jednak generalskim stopniem, tylko 68 dni, gdyż 2 stycznia 1924 r. zmarł w Grudziądzu. Dotychczas nie znamy przebiegu tych ostatnich grudziądzkich lat Jego życia. Może ktoś z miłośników dziejów Grudziądza coś dopowie Zdj. 5/1 i 5/2.

A więc teraz dokonajmy małej korekty i ustalamy, że w Grudziądzu są groby jednego marszałka pruskiego i czterech generałów Wojska Polskiego.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.